

הלילה הזה כולו מצה

1. מס' תשס"ג טו/תשס"ג

משנה רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים [שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח וגו'] מצה על שום שנאלו אבותינו ממצרים [שנאמר ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים וגו'] מרור על שום שמררו המצריים את בני אבותינו במצרים שנאמר [וימררו את חייהם וגו'] בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים לפיכך אנהנו חייבים להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלס למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו הוציאנו מעבדות לחרות מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ומאפלה לאור גדול ומשעבוד לגאולה ונאמר לפניו הללויה.

2. רמב"ם יד החזקה - הלכות חמץ ומצה פרק ו

(א) מצות עשה מן התורה לאכול מצה בליל חמשה עשר שנאמר (שמות י"ב) בערב תאכלו מצות בכל מקום ובכל זמן ולא תלה אכילה זו בקרבן הפסח אלא זו מצוה בפני עצמה ומצותה כל הלילה אבל בשאר הרגל אכילת מצה רשות רצה אוכל מצה רצה אוכל אורז או דוחן או קליות או פירות אבל בליל חמשה עשר בלבד חובה ומשאכל כזית יצא ידי חובתו:

(ד) אין אדם יוצא ידי חובת אכילת מצה אלא אם כן אכלה מאחד מחמשת המינין שנאמר (דברים ט"ז) לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דברים הבאים לידי חימוץ אם אכלן מצה יצא בהן ידי חובתו אבל שאר דברים כגון אורז ודוחן וקמניות אין יוצא בהן ידי מצה לפי שאין בהן חמץ:

3. ספר גבורות השם (למהר"ל) - פרק טו, ס' רסה

יש לפרש לפי פשוטו כי הגאולה להוציא אותם ממצרים היה בחוץ, כמו שכתוב בכל מקום אצל יציאת מצרים חוץ הפעולה (שמות י"ג) כי בחוץ יד הוציאנו ממצרים. וכל דבר שהוא פועל בחוץ פועל במהירות לפי חוץ פעולתו, ולפיכך כתיב (שם) זכור את היום אשר יצאתם ממצרים כי בחוץ יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ, פירוש כי החמץ שנעשה בעכוב זמן אין זה חוץ, אבל החוץ מה שנעשה בלי זמן ומפני שהוציא אותם בחוץ לא יאכל חמץ, ולפיכך צוה להם לאכול מצה בליל היציאה שיקנו ישראל מעלה זאת שיפדה ה' אותם בחוץ, כמו שצוה להם לאכול פסח כדי שיפסח ה' עליהם ולאכול בחפזון שהיא מהירות גם כן, והכל כדי להתדבק במדה שממנה החוץ להוציא אותם במהירות. וזה שאנו אומרים מצה זו שאנו אוכלים על שום מה שלא הספיק וכו', פירוש כיון שלא הספיק בצקת אבותינו להחמיץ אם כן בחוץ הוציאנו ה' ולפיכך יש לנו לאכול מצה בשביל שגאלנו בחוץ ובמהירות, ופירוש זה פשוט מאוד, והנה לכל הפירושים המצה היא חירות גמור.

4. ספר גבורות השם - פרק לו

עיקר המצה מורה על הגאולה כמו המרורים שמורה על שעבוד...ועוד דע כי אי אפשר שיצאו ישראל מן השעבוד כי אם על ידי הקב"ה בעצמו, ולא מצד המזל ולא בשום צד זולת זה כמו שיתבאר בעזרת השם יתברך. ולפיכך לא יצאו ישראל במדריגה שיש בה זמן רק במדריגה שאין בה זמן, כי כל הדברים נופלים תחת הזמן ונבראים בזמן זולת השם יתברך שאינו נופל תחת הזמן. ולכך אסר להם החמץ שהויתו נעשה בזמן וצוה על המצה שהויתה בלא זמן, ולפיכך היה אכילתם ביציאתם לחירות המצה שאין לה המשך זמן כלל ואסר להם החמץ שנעשה בזמן, כי ישראל יצאו לחירות במדריגה אלהית שאין בה זמן. ולפיכך נתן הכתוב הסבה באכילת מצה שלא הספיק בצקת אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים וגאלם, זכר מלך מלכי המלכים אצל זה, וביאור זה כאשר היו רוצים להכין עצמם אל הדרך לצאת והתחילו לעסוק בבצק, לא הספיק בצקם להחמיץ שגאלתם היתה בלא זמן, להודיע כי הגאולה שלהם מדריגה נבדלת לא מצד המזל שהוא גשמי פועל בזמן, וכך היה גואל אותם הקדוש ברוך הוא בלי המשך זמן כלל כאשר אמרנו, לפי שיצאו לא על ידי מזל ולא על ידי שאר כח שהם נופלים תחת הזמן רק על ידי הקדוש ברוך הוא שאינו נופל תחת הזמן ולפיכך גאל אותם בלי זמן, ולכך צוה על המצה קודם שיצאו ממצרים, לאכול המצה עם הפסח, ודבר זה אמת ברור כאשר תדע ענין מצה.

5. עולת ראייה ב עמוד רפז

מצה. לחם עני, ויציאת חפזון, אלה המה המסמנים את צורת המצה. אמנם יציאת החפזון ביסודה היתה עצת ד', להרים מעלתם של ישראל שלא ע"פ דרך ההתפתחות הסידורית, שכל אומה מתפתחת בסדריה הטבעיים ותבא למעלתה החמרית והרוחנית לאטה, כ"א שהכחות הגדולים, הנרדמים בנפש האומה כל זמן היותם במצרים, כבושים בעני ושפלות חמרית ומוסרית, יצאו בפתע פתאום מן הכח אל הפועל, עד שנהפכו מעבדים שפלים לעם תרבותי בתרבות אלהית רבת ורמת ערך, לעם קדוש הראוי להזדרכה היותר עליונה, לאור היותר גדול, של תורת אמת. והנה כאן נולד גוי פעם אחת, ויד ד' עשתה זאת להעמיד את ישראל לגוי לפני ע"י ידו החזקה. ע"כ היה העיקר בבנין שלא תהיה מעורבת בצורתם הלאומית שום צורה קולתורית, שכל הקנינים הרוחניים ביחש לאומי שראו במצרים לא נגעו אליהם מאומה, ואותו המעט שנדבק בידם מע"ז של מצרים משכו ידיהם ממנו, קודם שחיטת הפסח, עד שהיו משוללים מכל צורה לאומית, והיתה אפשרות שתחול עליהם הטבעת הצורה האלהית, בתור מיסדת הבנין של האומה בכללה. ד' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר. והנה לולא היו ישראל עם כזה, שיוכל להתפתח רק ע"פ הנטיעה האלהית, וששום צורה אחרת אינה יכולה להתרכב בו, אז לא היה צריך כלל לאותו החפזון, והיו מתפתחים מעט מעט, ממצלה למעלה, מתוך התרבות המצרית לתרבות יותר טובה עד שהיו באים להכשר קבלת התורה. אבל מתוך ששום תרבות אחרת היא מעכבת את קדושת התורה והצורה האלהית המיוחדת לישראל לחול עליהם, ע"כ לעולם לא היו כלל ראויים לפיתוח של הדרגה, והיה משום כך החפזון מוכרח. ע"כ היה דוגמא שלהם למצה המשוללת מכל צורה של איזה טעם, וראויים הטעמים לחול עליו כשהוא במילואו וטובו. ע"כ זאת ההוצאה מכלל העמים, שב"מוציא", העצמיות המתגברת היא גרמה למצה, מניעת ההדרגה, ושלילת תערובות כחות זרים. ד' מלכנו ד' מחוקקנו והוא יושיענו.

גבורות השם (למהר"ל) - פרק 5.

ומה שאמרה תורה לאכול הפסח על מצות ומרורים, הוא גם כן דבר זה כדי להוציא מלבן של אפיקורסים, שהם אומרים כי מן האחד לא יבא רבוי רק מכח אחד יבא דבר אחד בלבד, ולפיכך כאשר יראו הרבוי בעולם וכבר הוחלט להם כי מן האחד הגמור לא יבא הרבוי אמרו שהתחלות הם יותר מאחד כמו שמבואר בדבריהם מי שראה דבריהם, ודבר זה בא להוציא מלבם. ואמרה תורה כי הקרבן הזה שהוא לאל אחד יתברך ויתעלה יהיה הקרבן נאכל על מצות ומרורים, כי המצה מורה על החירות והמרור הוא שמורה על השעבוד, כי מאתו שהוא אחד יבא החירות והפכו הוא השעבוד שהוא המוחץ והוא הרופא.